

Paniýum — Birinji San

On birinji bap

Jeff Pippenger

2025-02-25

Birnäçe wagtdan bäri, biz Danyýel 11:40-nyň gizlin taryhyna ünsümizi jemläp gelyäris, we soňky hepdelerde Reb biziň ünsümizi 27-nji aýata gönükdirdi:

Bu iki patyşanyň hem ýürekleri şer iş etmäge meýilli bolar, olar bir saçagyň başynda ýalan sözlärler; emma bu rowaç almaz, çünki ahyrzamanyň wagty heniz bellenen wagtda bolar. Daniel 11:27.

Ilkibaşda men jikme-jiklikler hakda — haçan, nirede we şol saçagyň başynda biri-birine ýalan sözläp oturanlaryň kimlerdigi barada — ynamsyzdym; emma indi bu sowallar gaýtadan seredilýär. Soňky birnäçe Sabat günü dowamynda men bu setirleriň üstünde işleýärkäm, käbir ýalňyş ädimler etdim. Şeýle-de bolsa, meniň ylahy takdyrly ýol görkezme diýip ynanyşym arkaly, 13–15-nji aýatlarda beýan edilen we Kaýsariýa Filippi arkaly nyşanlandyrylan birleşikler kem-kemden açylyp başlady. Käbir bölekler henizem takykklanmagy talap edýän hem bolsa, Rebbiň bu aýatlardan Öz elini çekip, olaryň manysyny aýan edendigine ynanyryn.

Bu düşünje geçen Sabat günü geçirilen Zoom ýygnaýyndan derrew soň aýdyň görnüşe geldi. Ondan bir hepde öň, 10–15-nji aýatlardaky taryhlaryň çylşyrymly özara baglanyşygy meni çuňňur täsir astyna alypdy. Men öz pikirlerimi gysgaça beýan edýän bir habar ýazyp, birnäçe adama iberdim hem-de anna aňsamymda olary paýlaşmaga rugsat soradym. Men şol aýatlardaky meseleleri tertibe salmaga çalyşýardym, sebäbi ol ýerde örän uly ähmiýetli bir zadyň bardygyna ynanyrdym. Şeýle zat bar, ýöne ol meniň ilki hödürän zadym däldi. Geçen bir ýarym hepdeňiň dowamynda bu parçany çözmäge dyrjaşýan mahalymdaky bürämlerime garamazdan, men maňa tanyş bolan ylahy tertip-düzgüni görýärim. Reb aýratyn hem ýaşayyş ähmiýetli bir hakykatyň möhürini açýardy. Adam unsurynyň doly paş edilip, bir gapdala goýlandan soň, Ýahuda taýpasynyň Arslany tarapyndan açylan hakykat meniň düşüňsimden hem has çuň bolup çykýar.

Bäşinji aýatdan dokuzynjy aýada çenli

Putin günortanyň patyşasy hökmünde 11-nji aýaty ýerine ýetirip, Ukraina söweşinde ýeňiş gazanjak Ptolemeýi şöhlendirýär. Taryhy taýdan, Ptolemeý IV Filopatoryň Rafiýa söweşindäki ýeňşi bu aýaty ýerine ýetirdi we Putiniň ýakynlaşýan üstünligini öňünden alamatlandyrdy. 5–9-njy aýatlar papalygyň 1,260 ýyllyk hökümanlygynyň (538–1798) taryhyny örän jikme-jik görnüşde öňünden kölegeleýär. Bu jikme-jiklikler geçmişte gaýta-gaýta öwrenilipdi, şonuň üçin men bu ýerde 5–9-njy aýatlarda ýerine ýetirilene we 538-nji ýyldan 1798-nji ýyla çenli döwürde gaýtalanýan pygamberlik ýolbelgisiniň birini nygtajak.

Bu döwür günortadaky Ptolemeýalylar patyşalygy bilen demirgazykdaky Selewkiler patyşalygynyň arasynda baglaşylan ähtnama bilen başlady; bu ähtnama günortanyň patyşasy öz

gyzyny demirgazygyň patyşasyna durmuşa bermek arkaly berkidildi. Bu birleşik ýedi ýyllyk bir aralygy başlatdy; şol aralyk günortanyň patyşasynyň demirgazyga çözup, demirgazygyň patyşasyny ýesir alyp Müsüre äkitmegi bilen tamamlandy, soňra bolsa şol ýesir patyşa atdan ýykylyp aradan çykdy.

Bozulan Ähtnama

Çoçuşma bozulgan şertnamadan gelip çykdy. Ýedi ýyllyk döwür başlandan soň, demirgazyk patyşa günortanyň şa gyzyna öýlenip, şertnamany berkitmek üçin ilkinji aýalyny bir gyra goýdy. Soňra ol günortaly aýalyny ret edip, öz öňki patyşabikesini täzeden dikelti. Bu ýagdaý ilkinji patyşabikäni günortaly patyşabikäni hem-de onuň ýanyndaky adamlary öldürtmäge iterdi, bu-da Müsürdäki günortaly patyşabikäniň maşgalasyny gazaba mündürdi.

Pygamberlik saýgarmagy bilen, ýedi ýyl Mesihniň ähti tassyklan hepdesini bilelikde aňladan haçdan öňki we soňky üç ýarym ýyl arkaly görkezilişi ýaly, üç ýarym ýylyň iki döwri hökmünde görnüp bilner. Üç ýarym, miladydan öňki 723-nji ýyldan 1798-nji ýyla çenli Ysraýylyň demirgazyk patyşalygynyň üstünden ýerine ýetirilen ýedi esse näletde hem ykrar edilýär. Ol ýedi esse, 538-nji ýyly orta nokat edip, her biri müň iki yüz altмыш ýyldan ybarat iki döwre bölünýär. Ýediniň üç ýarymlyk iki döwre bölünýändigini görkezýän bu mysallar tötänleýin däl, eýsem maksatlydyr.

Hepdäniň içindäki bölünişikde, Mesih ähti tassyklanda, haç merkezi aňladýar; şeýle etmek bilen ol Mesihniň habary üç ýarym ýyl şahsyýetinde hödürändigini, onuň yz ýanyndan bolsa şägirtleriniň şol bir möhletde şol habary hödürändigini görkezýär. Demirgazyk patyşalygyna garşy bolan ýedi wagtda 538 taryhy iki döwre bölýär: ilki butparazlygyň mukaddes ýeri we goşuny aýak astyna salan döwri, onuň yz ýanyndan bolsa papalygyň mukaddes ýeri we goşuny şol bir möhletde aýak astyna salan döwri. Pygamberlik simwolikasynnda “ýedi” üç ýarym bilen aňladylýar, bu bolsa öz gezeginde kyrk iki aý, üç ýarym gün ýa-da ýyl, müň iki yüz altмыш, ýigrimi baş ýigrimi we bir wagt, wagtlar hem-de wagtyň bölünişi arkaly görkezilýär. Many-mazmun taýdan bu sanlaryň ählisi biri-biriniň ornuny çalşyp bilýär.

Ptolemeý I-niň nesilleri (Beýik Aleksandryň generallarynyň biri) tarapyndan dolandyrylýan we Müsüri gözegçilik astynda saklaýan Ptolemeýalyklar Patyşalygy bilen, Selewk I-niň nesilleri (Aleksandryň beýleki generallarynyň biri) tarapyndan dolandyrylýan we Siriýany hem goşmak bilen Ýakyn Gündogaryň uly bölegini gözegçilik astynda saklaýan Selewkiler Imperiýasynyň arasynda baglaşylan şertnama b.e. öňki 253-nji ýylda Ikinji Siriýa söweşini tamamlady. Bu söweş ondan ýedi ýyl öň, b.e. öňki 260-njy ýylda başlapdy. Şertnama tassyklanylandan ýedi ýyl soň, b.e. öňki 246-njy ýylda bozuldy. On dört ýyl, iki ýediýyllyk döwre bölünendir. Birinji ýarymy uruş, ikinji ýarymy bolsa parahatçylykdyr. Bu on dört ýyl Ikinji Siriýa söweşi bilen başlanýar we Üçünji Siriýa söweşi bilen tamamlanýar. Taryhdaky bu hili simmetriýa, bu taryhyň on birinji babyň başınjy aýatyndan dokuzynjy aýatyna çenli beýan edilýändigine göz ýetireniňde has-da aýdyňlaşýar. Şertnama we onuň bozulmagy, şol aýatlaryň we aýatlary berjaý eden taryhyň esasy ünsi bolup durýar.

Bu, 538-nji ýyldan 1798-nji ýyla çenli dowam eden papalyk agalyk etmesi bilen gabat gelýär. Şol döwrüň ahylarlaryna golaý Napoleon Bonapart Watikan bilen şertnama baglaşdy. Watikanyň

1797-nji ýyldaky Tolentino Şertnamasyny bozandygyny esas hökmünde getirip, Napoleon 1798-nji ýylda general Bertýeni papany ýesir almak üçin iberdi. Papa 1799-njy ýylda Fransiýada aradan çykdy. Bu 1,260 ýyllyk döwür 31–39-njy aýatlarda jikme-jik beýan edilýär.

5–9-njy aýatlaryň taryhy 31–39-njy aýatlaryň taryhy bilen paralleldir we Daniel 11-iň içinde iki şaýat berýär. Iki ugur hem birmeňzeş pygamberlik ýolbelliklerini paýlaşýar we günorta hem-de demirgazyk patyşalarynyň arasyndaky dinamikany açyp görkezýär. Her döwür üç ýarym ýyl bilen nyşanlanýar; onuň ahyrynda günortanyň patyşasy üstün çykýar, demirgazygyň patyşasyny ele salýar we ony günortanyň ýurduna äkidýär; şol ýerde demirgazygyň iki patyşasy hem ölýär. Iki ýagdaýda-da, tekstde aýdylyşy ýaly, günortanyň patyşasy olja bilen dolanyp gelýär:

Ol olaryň hudaýlaryny-da, olaryň begleri bilen birlikde, kümüşden we altyndan gymmatbahaly gap-gaçlaryny hem ýesir alyp, Müsüre äkider; ol bolsa demirgazygyň patyşasyndan has köp ýyllap dowam eder. Daniel 11:8.

Ptolemeý üçin bu ozal demirgazyk patyşasy tarapyndan talanan hazyna bolupdy; Napoleon üçin bolsa, bu Watikanyň talanyp Fransiýa alnyp gidilen baýlyklarydy. Şaýatlygyň bu iki ugry demirgazyk patyşasynyň ölümüne atdan ýykylmak bilen simwol berilýändigini görkezýär. Ylham 17-de wagşy haýwanyň üstünde oturan aýal Katolik buthanasyny aňladýar:

Şeýdip, ol meni Ruhda çöl ýere alyp gitdi; men bolsa al gyrmyzy reňkli, küpür atларыndan doly, ýedi başly we on şahly bir wagşy haýwanyň üstünde oturan bir aýaly gördüm. Ylham 17:3.

Onuň münen haýwany Birleşen Milletler Guramasydyr. Ylham 17 onuň 1798-nji ýyldaky ölüm howply ýaradan soň häkimiýete gaýtadan getirilmegini beýan edýär. Sekizinji patyşalyk hökmünde ol haýwana münmek bilen alamatlandyrylyp, öz hökümdarlygyny täzedan dowam etdirýär:

Sen gören aýal ýer ýüzüniň patyşalarynyň üstünden höküm sürýän şol beýik şäherdir. Ylham 17:18.

1798-nji ýylyň ölüm howply ýarasy, demirgazyk patyşasynyň atdan ýykylp ölýän wagty 5–9-njy aýatlarda önünden şekillendirilip görkezildi. Daniýel 11-däki bu iki setir 41–45-nji aýatlar bilen parallel gidýär. 41-nji aýatda görkezilen ABŞ-daky ýekşenbe kanuny papalygyň haýwanyň üstündäki soňky gezelenjini başlaýar — bu iki setirde şöhlendirilýän döwürdir. Ellen Waýt Daniýel 11-de ýerine ýeten “taryhyň köpüsiniň” “gaýtalanyp ýerine ýetiriljekdigini” bellände, 5–9-njy we 31–39-njy aýatlar 41–45-nji aýatlar bilen sazlaşýar.

Diňe kyrkynjy aýat

31-nji aýatdan 45-nji aýada çenli, diňe 40-njy aýat üç ýarym günlük pygamberlik döwrüniň daşynda durýar. Ol Danieliň 45 aýatynyň soňky üçden bir böleginiň içinde aýratyn bir taryhy beýan edýär. 16-njy aýatda butparaz Imperatorlyk Rimiň taryhy dört hökümdaryň üsti bilen açylýar — Pompeý, Ýuliy Sezar, Awgust Sezar we Tiberiy Sezar. Awgustyň miladydan öňki 31-nji ýylda Aktiý söweşindäki ýeňşi Imperatorlyk Rimiň 360 ýyllyk häkimligini başlatdy we şeýlelikde 24-nji aýatdaky “wagt” ýerine ýetdi:

Ol welaýatlaryň iň bereketli ýerlerine hem parahat ýol bilen girer; we ol öz atalarynyň-da, atalarynyň atalarynyň-da etmedik zadyny eder; ol olaryň arasynda oljany, talany we baýlygy paýlar; hawa, ol öz meýillerini gala-berk ýerlerine garşy hem, belli bir wagta çenli, öňünden düzer. Daniel 11:24.

Aktiumdan soň, Rim miladydan öňki 30-njy ýylda Müsüri welaýat etdi. Üç ýüz altmyş ýyl soň, 330-njy ýylda Konstantin imperiýanyň paýtagtyny Rimden Konstantinopola göçürdi. Bu “wagt” pygamberlik taýdan papalygyň 1,260 ýyllyk hökümranylygy we 5–9-njy aýatlardaky 7 ýyl bilen gabat gelýär.

16-njy aýatdan başlap, butparaz Imperatorlyk Rim 30-njy aýata çenli höküm sürýär; bu bolsa Makkabýleriň Rim bilen baglaşan bileleşigini hem-de Mesihniň nesil ugruny öz içine alýar. Şeýle-de bolsa, 16–30-njy aýatlar 31–39-njy hem-de 41–45-nji aýatlar bilen sazlaşýar. Şeýlelikde, Daniýel 11-iň soňky 30 aýatynda yzygiderli pygamberlik ugry ýüze çykýar — diňe 40-njy aýat muňa girmeyär; şol ýerde bolsa “ahyryň wagty” 1798 we 1989 ýyllarda bellik edilýär.

2-nji we 3-nji aýatlardaky ujypsyzja kadadan çykmalary hasaba almanda — şol ýerde sekiz patyşanyň soňkusy Birleşen Milletler Guramasynyň on patyşasyna hökmürowanlyga geçýär — ilkinji iki aýat 40-njy aýat bilen utgaşýar we Ýekşenbe kanunyny hem-de altynjy patyşalykdan ýedinji we sekizinji patyşalyklara geçişi aňladýar. 3-nji we 4-nji aýatlar 45-nji aýat we Daniel 12:1 bilen utgaşyp, Grek patyşalygynyň ýokarlanşyny we ýykylşyny şekillendirýär; bu bolsa 41-nji aýatdan Daniel 12:1-e çenli papalygyň berkarar edilmegi we heläk bolmagy bilen deňeşdirilýär. Aýal hem-de onuň münen haýwany ikisi-de hiç hili kömeksiz soňlanýar; şeýlelik bilen, Daniel 11-iň başlangyjy we soňy 40-njy aýatyň taryhynyň daşynda çäklenýär. Beýik Aleksandr Birleşen Milletler Guramasyny alamatlandyrýar; ol bolsa Tiriň jelep aýaly bilen zyna edýär (41-nji aýatdan başlap demirgazygyň patyşasy), olar bolsa ikisi-de hem haýwan, hem-de aždahadyr.

Dokuzynjy we Onunjy Aýatlar

5–9-njy aýatlar 1798-nji ýylda ahyrzaman wagtynda tamamlanýar, 10-njy aýat bolsa 1989-njy ýyly görkezýär. Şeýlelikde, 9-njy aýat bilen 10-njy aýatyň aralygyndaky döwür — 1798-den 1989-a çenli — 40-njy aýatyň açylan bölegini aňladýar we onuň gizlin taryhyny başlaýar. Has anyk aýdylanda: Daniýel 11-de diýen ýaly her bir aýat papalygyň 538-nji ýyldan 1798-nji ýyla çenli dowam eden hökümranylygyny şöhlelendirýär. 40-njy aýat 1798-nji ýyldan ABŞ-daky ýekşenbe kanunyna çenli döwri öz içine alýar. 6–9-njy aýatlar papalyk döwrüniň nusgasydyr, 10-njy aýat bolsa 1989-njy ýylda SSSR-iň dargamagyny öňünden alamatlandyrýar. Şonuň üçin 11–15-nji aýatlar 16, 31 we 41-nji aýatlarda görkezilişi ýaly, 1989-njy ýyldan ýekşenbe kanunyna çenli bolan döwri öz içine alýar.

40-njy aýat iki bölege bölünýär. Birinji bölek, 1798-nji ýyldan 1989-njy ýyla çenli, “ahyryň wagty” bilen başlanýar we şol bilen hem tamamlanýar. Ikinji ýarym bolsa birinji ýarymyň tamamlanan ýeri bolan 1989-njy ýylda başlanýar. 1-nji we 2-nji aýatlar 1989-njy ýyldan başlanýan prezidentleriň yzygiderliligini görkezýär we bu 40-njy aýatyň ikinji bölegi bilen gabat gelýär. 11-nji aýat 2014-nji ýylda Ukrainadaky urşuň başlanmagyny belleýär, 12-nji aýat bolsa ýeňiji günorta patyşasynyň öz üstüne getirýän netijelerini nygtaýar. 13-nji aýat ýerine ýetmäge

golaýlaýar, emma bu ýerde 11-nji aýatyň 40-njy aýatyň ikinji böleginiň içinde ýerleşýändigini belleýäris — 1989-njy ýyldan soň, ýöne ýekşenbe kanunyndan (41-nji aýat) öň.

13–15-nji aýatlar b.e. öňki 200-nji ýylda bolan Paniýum söweşine yşarat edýär; hut şol ýylda butparaz Rim şol söweş bilen baglylykda adamzat işleriniň üstünden täsirini ýaýradyp başlady. 16-njy aýatda beýan edilýän Pompeýiň Iýerusalime girmeginden ep-esli öň bolup geçendigi sebäpli, bu ýagdaý 41-nji aýatyň ABŞ-da ýekşenbe kanunydygyny kesgitleýän taryhy subutnamany berýär.

Daniel 11-däki her bir pygamberlik setiri we onuň taryhy berjaý bolşy ýa aýat 40-nyň taryhynyň içinde (1798-den Ýekşenbe kanunyna çenli), ýa-da aýat 41-den Daniel 12:1-e çenli ýerleşýär. Kyrk baş aýatdan, 1, 2, 7–15 we 40-njy aýatlar — jemi on iki aýat — setir üstüne setir goýlup seredilende, aýat 40-nyň wagt çäğine degişlidir. Aýat 40, 1989-njy ýylda iki bölege bölünýär. 1, 2 we 10–15-nji aýatlar onuň ikinji ýarymy bilen gabat gelýär. 1-nji we 2-nji aýatlar ýer ýüzüniň haýwanynyň taryhynda prezidentleriň ugruny yzarlasa, 10–15-nji aýatlar 1989-dan Ýekşenbe kanunyna çenli demirgazygyň patyşasy (papalyk häkimiýeti) tarapyndan guralan üç wekilçilikli urşy şekillendirýär. Bu üç wekilçilikli uruş Daniel 11:40-da “söweş arabalary, gämiler we atlylar” diýlip kesgitlenen Amerikanyň Birleşen Ştatlary bilen başlanýar.

Biz indiki makalada dowam ederis.